

الْحَمْدُ لِلَّهِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ

سرشناسه:	انصاری، غلام مرتضی، ۱۳۶۶-
عنوان و نام پدیدآور:	راهکارهای برون رفت از معاملات ربوی / غلام مرتضی انصاری.
مشخصات نشر:	قم: مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۳۹۲.
شابک:	۹-۷۳۷-۱۹۵-۹۶۴-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی:	فیبا
یادداشت:	کتابنامه؛ همچنین به صورت زیرنویس.
یادداشت:	چاپ دوم: ۱۳۹۶ (فیبا).
موضوع:	بهره و ربا
موضوع:	سود (فقه)
شناسه افزوده:	جامعه المصطفی ﷺ العالمية، مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ
رده بندی کنگره:	۱۳۹۲ ۸ر۲ الف/۶/ ۱۹۰/۶ BP
رده بندی دیویی:	۲۹۷/۹۳
شماره کتابشناسی ملی:	۳۳۹۲۲۶۲

راهکارهای برون‌رفت از معاملات ربوی

غلام مرتضی انصاری

مرکز بین‌المللی
ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

راهکارهای برون رفت از معاملات ربوی

مؤلف: غلام مرتضی انصاری

چاپ دوم: ۱۳۹۶ش / ۱۴۳۸ق

ناشر: مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

● چاپ: نارنجستان ● قیمت ۱۲۵۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۳۰۰

همه حقوق برای ناشر محفوظ است.

< ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نبش کوچه ۱۸
تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۳۶۱۳۴ دورنگار: داخلی ۱۰۵ - ۳۷۸۳۹۳۰۹ +۹۸ ۲۵
< ایران، قم، بلوار محمدامین، سه راه سالاریه. تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۲۱۳۳۱۰۶
< ایران، قم، ساختمان ناشران، طبقه سوم، پلاک ۳۰۸. تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۴۲۴۰۲

 <http://buy-pub.miu.ac.ir/>

 <http://pub.miu.ac.ir>

 https://telegram.me/pub_almostafa

 miup@pub.miu.ac.ir

با سپاس از دست اندرکارانی که ما را در تولید این اثر یاری رساندند.

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی فراروی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که همه به نوعی برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پای‌بندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش‌برانگیز می‌نماید. از این رو مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و عمق و اصالت اندیشه‌های ناب، بایسته و ضروری است در این راه، جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت تمامی بنیان‌گذاران این شجره طیّبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی رحمته‌الله و مقام معظم رهبری دام‌ظله‌العالی می‌باشد.

«جامعه المصطفی ص ع و آ لله ال ع ال ع ال م ی ة» برای تحقق این رسالت خطیر و در مسیر نشر معارف ناب محمدی ص ع و آ لله ال ع ال ع ال م ی ة «مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ص ع و آ لله ال ع ال ع ال م ی ة» را تأسیس کرده است.

اثر حاضر که حاصل تلاش فاضل گرامی جناب آقای غلام مرتضی انصاری می باشد، کوششی است در به ثمر رساندن گوشه ای از این اهداف متعالی.

در پایان لازم می دانیم از همه عزیزانی که در نشر این کتاب سهمی داشته اند، تقدیر و تشکر کرده، ارباب فضل و معرفت را به یاری بخوانیم تا ما را از دیدگاه های سازنده خویش بهره مند سازند.

مرکز بین المللی

ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

فهرست

مقدمه مؤلف.....	۱۵
مقدمه.....	۱۷
تاریخچه بحث راه‌کارهای خروج از ربا.....	۲۱
۱. مسئله ربا به ضمیمه بیمه.....	۲۲
۲. الربا فقہیاً و اقتصادياً.....	۲۲
۳. ربا و بانک‌داری اسلامی.....	۲۳
۴. ربا (پیشینه ربا، ربا در قرآن و سنت، انواع ربا و فرار از ربا).....	۲۳
۵. ربا در اسلام.....	۲۴
الف) الربا و المعاملات في الاسلام.....	۲۴
ب) الربا.....	۲۵
ج) بررسی تطبیقی بهره و ربا.....	۲۵
د) تحریم الربا و مواجهة تحديات العصر.....	۲۵
ه) ربا از دیدگاه قرآن و روایات.....	۲۶

بخش اول: کلیات و مفاهیم کلیدی

کلیات و مفاهیم کلیدی.....	۲۹
تعریف ربا.....	۲۹
۱. معنای لغوی ربا.....	۲۹
۲. معنای اصطلاحی ربا.....	۳۰
پیشینه تاریخی ربا.....	۳۲

- ۳۲ ۱. خاستگاه ربا در جوامع گوناگون
- ۳۳ ۲. ربا در جوامع گذشته
- ۳۵ ۳. ربا در ادیان

بخش دوم: ربا در اسلام

- ۵۱ ۱. حکم ربا در متون دینی
- ۵۱ ربا در قرآن
- ۵۲ چگونگی تشریح حرمت ربا در قرآن
- ۵۲ الف) ۷ آیه ابتدای سوره مدثر
- ۵۵ ب) آیه ۳۹ سوره روم
- ۵۷ ج) آیات ۱۶۰ و ۱۶۱ سوره نساء
- ۶۱ انواع ربا
- ۶۱ الف) ربای معاملی
- ۶۳ ب) ربای قرضی
- ۶۴ اقسام ربا در نگاه عرف
- ۶۵ ربای حرام در قرآن
- ۶۷ ربا در سنت
- ۶۸ فلسفه تحریم ربا
- ۶۸ ۱. فقر زدایی
- ۷۱ ۲. رونق فعالیت های اقتصادی
- ۷۲ اعتلای ارزش های اخلاقی
- ۷۵ ۲. استثنائات ربا
- ۷۵ موارد منصوص
- ۷۵ ۱. ربا بین پدر و فرزند
- ۷۶ ۲. ربا بین زن و شوهر
- ۷۷ ۳. ربا بین مالک و عبد
- ۷۸ ۴. ربا بین مسلمان و کافر
- ۷۸ الف) ربا بین مسلمان و کافر حربی
- ۷۸ ب) مسلمان و کافر ذمی
- ۷۹ توسعه موارد استثنا
- ۸۰ ۱. ربا بین دولت و مردم

۸۰	نقد و بررسی
۸۲	۲. ربا در شرکت‌ها
۸۲	الف) ربا در شرکت مفاوضه
۸۲	ب) ربا در شرکت‌های سهامی
۸۴	۳. ربا در مؤسسه‌های شخصی
۸۷	۳. حیل شرعی ربا
۸۷	تعریف حيله
۸۷	۱. حيله در لغت
۸۹	۲. حيله در اصطلاح
۸۹	فرق بين حيله شرعی و كلاه شرعی
۸۹	۱. حيله شرعی
۸۹	۲. كلاه شرعی
۹۰	۳. بررسی حيله‌های ربا
۹۰	حکم وضعی حيله‌های ربا
۹۲	انواع حيله‌های ربا
۹۲	۱. راه‌های گریز از ربای معاملی
۹۲	الف) بیع همراه با ضمیمه غیر جنس (ثمن یا مثنی)
۹۵	ب) واسطه قرار دادن كالای غیر هم جنس
۹۶	ج) هبه طرفینی
۹۷	د) هبه زیادی (زائد)
۹۷	ه) قرض و ابراء (اسقاط)
۹۸	و) مبادله پول با دو نام مختلف
۹۸	۲. راه‌های گریز از ربای قرضی
۹۹	بیع نقد و نسیه
۱۰۱	۳. حکم فروض اصلی
۱۰۲	الف) دلایل مشهور
۱۰۴	ب) تمديد مدت بدهی
۱۰۵	ج) شرط قرض در ضمن عقد
۱۰۵	د) بیع شرط
۱۰۵	ه) دلایل صحت بیع شرط

- ۱۰۷ (و) خرید و فروش اسکناس
 ۱۰۹ (ز) زیادی برای تغییر مکان
 ۱۱۰ (ح) زیادی برای عمل قرض
 ۱۱۱ (ط) فروش سفته و چک
 ۱۱۳ (ی) دستور پرداخت
 ۱۱۵ (ک) زیادی برای بیمه
 ۱۱۶ (ل) حق وکالت
 ۱۱۶ (م) غنیمت
 ۱۱۶ (ن) مجهول المالک
 ۱۱۷ بررسی حکم شرعی حیله‌های ربا
 ۱۱۷ ۱. حکم حیله‌ها از دیدگاه قرآن
 ۱۲۱ ۲. حکم حیله‌ها از دیدگاه سنت
 ۱۲۲ ۳. حکم حیله‌ها از دیدگاه عقل
 ۱۲۳ دلایل مخالفان حیله‌های ربا
 ۱۲۳ ۱. منافات با حکمت تحریم ربا
 ۱۲۹ ۲. نبود قصد جدی برای معامله
 ۱۳۱ حیله‌های ربا در فقه اهل سنت
 ۱۳۳ مشهورترین انواع ربا نزد اهل سنت
 ۱۳۳ الف) بیع العینه
 ۱۳۳ ب) تورق
 ۱۳۴ ج) بیع المعامله
 ۱۳۴ د) بیع الوفاء
 ۱۳۵ ه) بیع الاستغلال
 ۱۳۵ نقد و بررسی آرای فقها در باب حیل شرعی
 ۱۳۵ ۱. دیدگاه نخست
 ۱۳۶ ۲. دیدگاه دوم
 ۱۳۷ ۳. دیدگاه سوم
 ۱۳۹ ۴. دیدگاه چهارم
 ۱۳۹ دلایل دیدگاه‌های چهارگانه در باب حیل ربا
 ۱۴۰ ۱. ادله دیدگاه نخست

۱۴۰	الف) قواعد، عموماً و اطلاقات ادله معاملات
۱۴۱	نقد و بررسی
۱۴۴	ب) روایات خاصه
۱۴۴	گروه نخست
۱۵۲	جمع‌بندی روایات
۱۵۳	توجیه روایات حیل
۱۵۳	گروه دوم
۱۵۵	نقد و بررسی روایات گروه دوم
۱۵۶	توجیه روایات گروه دوم
۱۵۷	گروه سوم
۱۵۸	فتوای آیه‌الله مکارم شیرازی

بخش سوم: راه‌های مجاز کسب سود و درآمد

۱۶۳	۱. تجارتات
۱۶۳	تعریف تجارت
۱۶۴	آداب تجارت
۱۶۶	فضیلت تجارت
۱۶۷	تفاوت تجارت و ربا
۱۶۷	انواع تجارت
۱۶۸	۱. بیع (داد و ستد)
۱۶۸	بیع در متون دینی
۱۷۰	انواع بیع
۱۷۰	الف) بیع نقد
۱۷۰	ب) بیع نسیه
۱۷۱	ج) بیع سلف
۱۷۲	د) بیع کالی به کالی
۱۷۲	ه) بیع دین یا بدهکاری
۱۷۲	احکام بدهکاری
۱۷۴	۲. اجاره
۱۷۴	۳. جعاله
۱۷۵	انواع جعاله

۱۷۵		فرق اجاره و جعاله
۱۷۵		۴. صلح و احکام آن
۱۷۶		۵. شرکت
۱۷۷		امتیازات شرکت
۱۷۷		۶. مضاربه (شرکت سرمایه و کار)
۱۷۷		پیمان مضاربه
۱۷۸		فرق مضاربه با ربا
۱۷۸		۷. مزارعه
۱۷۹		۸. مسابقات و شرایط آن
۱۸۰		قرض الحسنه
۱۸۳		۲. معاملات بانکی
۱۸۳		بانکداری متعارف
۱۸۴		۱. فعالیت های بانک متعارف
۱۸۴		الف) جذب سپرده های بانکی
۱۸۴		ب) سپرده های دیداری
۱۸۴		ج) سپرده های پس انداز
۱۸۵		د) سپرده های مدت دار
۱۸۵		۲. خدمات بانکی
۱۸۶		۳. عملیات اعتباری
۱۸۶		الف) اعتبارات کوتاه مدت
۱۸۷		تنزیل
۱۸۷		اعتبار در حساب جاری
۱۸۷		اعتبار پذیرش
۱۸۸		ب) اعتبارات میان مدت
۱۸۸		ج) اعتبارات بلندمدت
۱۸۸		منابع مالی اعتبارات
۱۸۸		۴. خرید و فروش اوراق بهادار
۱۸۹		۵. سرمایه گذاری
۱۸۹		۶. خرید و فروش ارز و سکه
۱۹۰		۷. نگهداری امانات

۱۹۰	نتیجه
۱۹۰	بانکداری بدون ربا در ایران
۱۹۱	۱. اهداف
۱۹۲	۲. راه‌های تأمین منابع پولی (در بانکداری بدون ربا)
۱۹۲	الف) جذب سپرده‌های بانکی
۱۹۲	یکم: سپرده قرض‌الحسنه جاری (دیداری)
۱۹۳	دوم: سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز
۱۹۳	سوم: سپرده سرمایه‌گذاری
۱۹۴	ب) پرداخت تسهیلات بانکی
۱۹۴	یکم: قرض‌الحسنه
۱۹۵	دوم: مضاربه
۱۹۵	سوم: مشارکت مدنی
۱۹۶	چهارم: مشارکت حقوقی
۱۹۶	پنجم: فروش اقساطی
۱۹۷	ششم: معاملات سلف
۱۹۷	هفتم: اجاره به شرط تملیک
۱۹۷	هشتم: مزارعه
۱۹۸	نهم: مساقات
۱۹۸	دهم: جعاله
۱۹۸	یازدهم: خرید دین
۱۹۹	دوازدهم: سرمایه‌گذاری مستقیم
۱۹۹	نتیجه
۲۰۱	۳. بانکداری در پاکستان
۲۰۱	انواع بانکداری در پاکستان
۲۰۱	۱. بانکداری ربوی
۲۰۱	الف) سپرده‌های بانکی
۲۰۳	ب) تسهیلات بانکی
۲۰۳	یکم: پرداخت وام
۲۰۴	دوم: نمایندگی و مشاور مالی (Providing Agency Services)
۲۰۴	سوم: جابه‌جا کردن پول (Money Transfer)

- چهارم: حفاظت اسناد مهم و اشیای قیمتی..... ۲۰۵
- پنجم: چاپ پول اعتباری به وسیله جاری ساختن قرض ها..... ۲۰۵
۲. بانکداری اسلامی (Islamic Bank System)..... ۲۰۵
- الف) سپرده های بانکی..... ۲۰۵
- ب) تسهیلات بانکی..... ۲۰۶
- یکم: خدمات بالمعاوضه..... ۲۰۶
- دوم: خدمات بلامعاوضه..... ۲۰۷
- سوم: سرمایه گذاری..... ۲۰۷
۱. بر اساس شرکت..... ۲۰۷
۲. بر اساس مضاربه..... ۲۰۷
- بررسی..... ۲۰۸
- کتاب نامه..... ۲۱۱